

1. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף פח עמוד ב
אביי אשכחיה לרב יוסף דיתבי וקא מעשה אגיטי, א"ל: והא אנן הדיוטות אנן, ותניא, היה ר"ט אומר: כל מקום שאתה מוצא אגוראות של עובדי כוכבים, אף על פי שדיניהם כדיני ישראל, אי אתה רשאי להיזקק להם, שנאמר: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לפניו ולא לפני עובדי כוכבים, דבר אחר: לפניו - ולא לפני הדיוטות! א"ל: אנן שליחותיהו קא עבדינן...

2. חזון איש, סנהדרין, סימן ט"ו, סעיף ד
שהשופט כל דין דין שלפניו לפי הנראה אליו זהו בכלל פשרה, ואין ניכר הדבר שעזבו מקור מים חיים לחצוב בורות ושברים: אבל אם יסכימו על חוקים, הרי הם מחללים את התורה, ועל זה נאמר אשר תשים לפניו ולא לפני הדיוטות, וכדאיתם בסימן כ"ו. ואין נפקותא בין בא לפני אינם ישראלים ובין ישראל ששופט ע"פ חוקים בדויים: ועוד הדבר יותר מגונה שהמירו את משפטי התורה על משפטי ההבל, ואם יסכימו בני העיר על זה אין בהסכמתם ממש. ואם יכופו על זה, משפטים גזלנותא ועושק ומרימים יד בתורת משה
שו"ת הר"ן סימן עג: אם קבלו עליהן בעלי הדין לדון לפני גויים שרי, שהרי השוו הדיוטות לגויים שאמרו לפניו ולא לפניו ולא לפני הדיוטות, ולכאורה נראה דכי היכי דהתם בשקבלו עליהן שרי, בערכאות נמי נימא הכי דליהוי כנאמן עלי אבא אבל אין הדבר כן מפני מה שמוזכר במדרשות שהעושה כן מייקר אמונתם...

3. פרו' מנחם אלון, בספרו, "המשפט העברי", עמ' 1607:
טענה זו בדבר קיום איסור הליכה לערכאות בהתדיינות לפני בתי משפט שיושבים בהם שופטים יהודים הדנים שלא לפי ההלכה כשהיא נטענת ומושמעת בימינו, תמוהה היא, לאור השינוי המופלג שחל בשמירת איסור ההליכה לערכאות של גויים מאז ביטולה של האוטונומיה השיפוטית העברית... לא זו בלבד שמאז ביטולה של אוטונומיה זו הלכה ורבתה הפנייה לבתי המשפט של המדינה בכל מרחבי הגולה העברית, אלא חכמי ההלכה השלימו עם תופעה זו... וכיום הזה פונים יהודים שומרי תורה ומצוות, קלה כבחמורה, לבתי המשפט של מדינת מגוריהם, בכל מרחבי התפוצה היהודית. יותר מתמוה הוא, איפוא, להעלות טענה של איסור "ההליכה לערכאות" בקשר לבתי משפט יהודיים של המדינה העברית דווקא, אשר בה המשפט העברי הוא בן בית או לפחות אורח מצוי.

4. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כג עמוד א
מאי זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד? בתלתא סגי! - הכי קאמר: כשזה בורר לו בית דין אחד, וזה בורר לו בית דין אחד - שניהן בוררין להן עוד אחד. ואפילו לזה מצי מעכב? והאמר רבי אלעזר: לא שנו אלא מלוה, אבל לזה - כופין אותו ודן בעירו! - כדאמר רבי יוחנן: בערכאות שבסוריא שנו. הכא נמי: בערכאות שבסוריא שנו.

5. מאירי שם
ערכאות שבסוריא: שלא היו בקיאים בדין תורה, אלא שדן לאומד דעת ובחוקים ונימוסין.

6. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ז
כל הדין בדייני עכו"ם ובערכאות שלהן אף על פי שהיו דיניהם כדיני ישראל הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת משה רבינו שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניו לפניו ולא לפני עכו"ם לפניו ולא לפני הדיוטות, היתה יד העכו"ם תקיפה ובעל דינו אלם ואינו יכול להוציא ממנו בדייני ישראל יתבענו לדייני ישראל תחלה, אם לא רצה לבא נוטל רשות מבית דין ומציל בדייני עכו"ם מיד בעל דינו.

7. שולחן ערוך חושן משפט סימן ח', הלכה א
כל המעמיד דין שאינו הגון ואינו חכם בחכמת התורה ואינו ראוי להיות דין, אף על פי שהוא כולו מחמדים ויש בו טובות אחרות, הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה... הגה: ואסור להעמיד עם הארץ דין על סמך שישאל כל פעם חכם; ועיירות שאין בהם חכמים הראויים להיות דיינים או שכולם עמי הארץ וצריכים להם דיינים שישפטו ביניהם, שלא ילכו לפני ערכאות של עכו"ם, ממנים הטובים והחכמים שבהם (לדעת אנשי העיר), אף על פי שאינם ראויים לדיינים: וכיוון שיקבלו עליהם בני העיר אין אחד יכול לפוסלן: וכל צבור יכול לקבל עליהם בית דין שאינם ראויים מן התורה.

8. ר' יצחק הלוי הרצוג, התורה והמדינה, כרך ז', עמ' ט-י
ולדעת אלף פעמים גרוע מכל יחיד או יחידים או קהילה מישאלה ההולכים לערכאות של גויים, כשעם ישראל בארצו, בתור שכזה, דן על פי חוקים זרים. המבלי אין אלוקים בישראל וגוי. כבר דן התשב"ץ ז"ל על אלה המתדיינים בערכאות, אפילו של המוסלמים... שאעפ"י שהמוסלמים בודאי אינם עובדי אלילים כלל וכלל, הרי אינם מכירים בתוקפה של תורת משה, ואין צריך לומר של תורת חז"ל שלפי טענתם כבר פקעה. ולפיכך הם דנים על פי משפטים משלהם. ועל כן ההולך לפניו מייקר תורתם ומבטל תורת משה וחז"ל, ותוהו כמייקר שם אלילים. ומעתה אני אומר שעם ישראל בתור שכזה ובארץ קדשו, כשהוא מזניח תורתנו הק' ודן על פי חוק זר, אעפ"י שהחוק ההוא איננו מתיימר לנבוע ממקור על אנושי ואין לו אופי דתי, בכל זאת הרי הוא בועט בתורת אלוקים חיים כפי שמסורה ופירשוה הנביאים ורז"ל ורבותינו הפוסקים ממש רבינו עד היום, ותוצאותיו של מצב מחפיר ומכאיב זה מי ישרן.

9. ר' יצחק הלוי הרצוג (ציטוט מתחומין יג, מאמר של פרו' אליאב שוחטמן, לקוח מתחוקה לישראל על פי התורה)
כתב הריא"ה הרצוג על בתי משפט אלה, ש"אינם ערכאות של הגויים, שהרי חבריהם יהודים", אם כי אי אפשר לקרותם "בתי דין של ישראל במובן האמיתי המקורי של שם זה, כפי שהוא בחז"ל ובפוסקים, אלא ערכאות של יהודים.

10. שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן כו סעיף א
אסור לדון בפני דייני עובדי כוכבים ובערכאות שלהם (פי' מושב קבוע לשריהם לדון בו), אפילו בדין שדנים בדיני ישראל, ואפילו נתרצו בו בעלי דינים לדון בפניהם, אסור. וכל הבא לדון בפניהם, הרי זה רשע, וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת מרע"ה. הגה: ויש ביד בית דין ננדותו ולהחרימו עד שישלך יד העובדי כוכבים מעל חבריו. וכן היו מחרימין המחזיק ביד ההולך לפני עובדי כוכבים. ואפילו אינו דן לפני עובדי כוכבים, שכופוהו על ידי עובדי כוכבים שיעמוד עמו לדין ישראל, ראוי למתחו על העמוד. מי שהלך בערכאות של עובדי כוכבים ונתחייב בדיניהם, ואחר כך חזר ותבעו לפני דייני ישראל, יש אומרים שאין נזקקין לו; ויש אומרים דנזקקין לו, אם לא שגרם הפסד לבעל דינו לפני עובדי כוכבים. והסברא ראשונה נראה לי עיקר.

11. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת משפטים

לפניהם ולא לפני עכו"ם מנין לבעלי דינין של ישראל שיש להם דין זה עם זה שיודעים שהעכו"ם דנין אותו הדין כדני ישראל שאסור להזדקק לפניהם, תלמוד לומר אשר תשים לפני ישראל ולא לפני כותים שכל מי שמינה דייני ישראל והולך לפני עכו"ם כפר בהקדוש ברוך הוא תחלה ואחרי כן כפר בתורה שנא' (דברים לב) כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים

12. סמ"ע על שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן כו סעיף א

אפילו בדבר המותר למעבד דינא לנפשיה, מ"מ אסור לעשותו ע"י גוים. והרים יד בתורת משה רבינו ע"ה. דמדהניח דייני ישראל והלך לפני דייני גוים, מראה כאילו תורת מרע"ה ומשפטיו אינו אמת ח"ו:

13. שו"ת יחווה דעת חלק ד סימן סה

אבל לייצג נתבע שנאנס לבוא לבית המשפט מצד שהתובע סרב להתדיין בדין תורה, וכופה את הנתבע להתדיין בבית המשפט, מותר לערוך דין לייצגו להציל עשוק מיד עושקו.

14. תחומין / כרך א / הרב יעקב אריאל / המשפט במדינת ישראל ואיסור ערכאות

אחת הבעיות הכואבות ביותר לשוחרי התורה במדינת ישראל היא מעמדו הנחות של משפט התורה בישראל. המשפט הרשמי המוכר במדינה הוא או נכרי, או "ישראלי", המורכב מחוקי עמים שונים, ובלחץ קואליציוני הוא מכיל פה ושם גם כמה סעיפים ברוח השולחן ערוך. אולם רוחם הכללית של המשפט, ורוב שופטיו, זרה לרוח התורה. חומרת האיסור להזדקק לערכאות הישראליות הקיימות לא חדרה לתודעת הציבור הדתי הרחב, הסבור לתומו ש"דינא דמלכותא" תופס גם במקרה זה. יתרה מזאת, מחוסר מודעות לחומרת הנושא מוצגים בני תורה המודעים לו כ"קיצוניים", ומזוהים עם מתנגדי המדינה והכופרים בשלטונה, כביכול. מקורה של גישה מוטעית זו הוא נכון ביסודו. הזיהוי של המשפט עם המדינה הוא אמתי בדרך כלל. אולם דוקא היא הנותנת.

מדינת ישראל, כמדינתו של העם היהודי, מן הראוי שישלוט בה המשפט העברי המקורי לדורותיו. כשם שאין להעלות על הדעת אפשרות של מדינה עברית ללא השפה העברית, כשפה הרשמית, ולוח עברי, על שבתותיו ומועדיו, כלוח הרשמי, וזיקה רשמית מפורשת לעם ישראל (חוק השבות, למשל), כך לא תיתכן מדינה עברית ללא משפט עברי. וכל עוד שולט במדינה משפט אחר, לא יוכל יהודי, המודע לחשיבותו של המשפט, להזדהות ולהשלים עם חלק זה של המסגרת המדינית, למרות הזדהותו עם חלקים אחרים שבמסגרת זו, ומתוך אהבת המדינה שאיפתו של יהודי טוב צריכה להיות השבת המשפט העברי המקורי למעמדו המכובד במדינת ישראל. לו יצויר שהחינוך הרשמי במדינה לא היה דתי, האם ניתן היה לעלות על הדעת, שאדם דתי יראה עצמו מחויב להזדהות עם החינוך החילוני ולחנך במסגרתו את בניו? הוא יכול היה להשאיר אזרח נאמן, ואפילו ציוני טוב, בהזדהותו עם חלקים אחרים שבמסגרת המדינית, חוץ מזו החינוכית. לתודעת הציבור הדתי הרחב לא חדרה ההכרה שהמשפט החילוני כמוהו כחינוך חילוני, שיהודי בכלל, ודתי בפרט, מנוע מהשימוש בו. המאבק הציבורי-פוליטי שהתמקד בנושא החינוך אילץ אולי להזניח את נושא המשפט. ...

ו. קשה, כיצד למדו חז"ל ממילה אחת, "לפניהם", שני דינים? ... מן הראוי להקדים הקדמה רעיונית לבירור איסור זה של ערכאות, שלפיה יובן היטב שכל יסודו של איסור זה של ערכאות, הוא אך ורק הכפירה בתורה ובה' ואינו איסור בפני עצמו. מקור הדברים הוא במדרש תנחומא ... מפסוק זה למדים אנו שיש חומרה יתרה בהעדרת משפט נוכרי על פני משפט ישראלי. קיימת זהות מסוימת בין המשפט לבין אלוקי המשפט בישראל, ולהבדיל, בין המשפט הלאומי של כל עם ועם לבין יראתו של אותו עם. וכפירושו של רש"י (תחלת משפטים): "כשאויבינו פלילים זה עדות לעילוי יראתם. לכשתמצוי לומר מקופל הרעיון בעצם המלה: א-ל-ה-י-ם, שהיא דו-משמעית. במשמעות קודש פירושה מדת הדין של ה', ובמשמעות חול פירושה שופט ודיין (עין תחילת סנהדרין ב, ב - ג, ב), והא בהא תליא. השופט האנושי יונק את ערכיו המוסריים, הגיונו המשפטי, וסמכותו הדינית משופט כל הארץ, בורא העולם ויוצר האדם בצלמו לשם חיים של צדק ואמת... לחיי חברה ישראלים יש **יעוד אלקי וסדר אלקי**... ואף כי בודאי מועילה הסכמתם ומחילתם של בני האדם בדיני ממונותיהם, אולם לא יתכן למסור את כל מערכת הצדק והחוק באופן עקרוני אך ורק להסכמה אנושית. זו משתנית בהתאם לאופנות חשיבה שונות ומתחלפות ואין ביכולתה להקיף את כל האישים וכל הדורות... לאור הנחתנו, שאיסור ערכאות אינו אלא פגיעה בסמכות השפוט התורנית, ימצא הבדל בין העדפת דיין גוי על פני דיין ישראלי, מתוך הכרה **עקרונית** בסמכות שיפוטו של הגוי, לבין קבלה **מקריית** וארעית של גוי כדיין קבלת גי רועי בקר.

ויש להסתפק, מה דין ערכאות בזמן הזה? כי יש מקום להבחין בין התקופה שהיתה סמיכה רצופה בישראל, איש מפי איש עד מרע"ה, שאז נחשבו הערכאות למרידה גמורה בתורת מרע"ה, לבין התקופה שבה אין יותר סמיכה וכולנו כהדיוטות, שאין בערכאות מרידה גמורה בתורת מרע"ה. ואולי יש לתלות ספק זה במחלוקת הראשונים אם מצות מינוי שופטים נוהגת בזה"ז. דעת הרמב"ן בפירושו לתורה (תחילת פרשת שופטים) שבזה"ז, שבטלה הסמיכה, כל המשפטים בטלים מן התורה שנאמר "לפניהם" ולא לפני הדיוטות, ואנחנו כולנו הדיוטות כיום, ואין בתי הדין פועלים כיום בעם ישראל אלא מבח שליחותיהם דקמאי (גיטין פח, ב) ואין זו אלא תקנת חכמים, אך מהתורה אין מצות מינוי שופטים בזה"ז. וכן פסק הטור (ח"ו"מ ס"א). לעומתם דעת החינוך היא שאמנם מצות "שופטים ושוטרים" אינה נוהגת מן התורה בזה"ז, כשאין סמיכה, אך מצות "בצדק תשפוט עמיתך", שלפיה דיין אחד כשר גם כשאינו סמוך (עין סנהדרין ג, א) נוהגת גם בזה"ז (מצוה רל"ה). ומחלוקתם תלויה כנראה במחלוקת האמוראים בתחילת סנהדרין (ב, ב - ג, א) אם מן התורה צריכים שלשה דיינים סמוכים (ר' אבהו ורבא) או שאחד ג"כ כשר... ויש לעיין לפי זה, האם איסור ערכאות נוהג בזה"ז מהתורה. ולכאורה י"ל שלשיטת הרמב"ם והחינוך שמצות "בצדק תשפוט עמיתך" נוהגת גם בזה"ז, הוא הדין איסור ערכאות אף הוא נוהג בזה"ז. ולשיטת הרמב"ן והטור שאין מצות שיפוט היום כלל מהתורה גם איסור ערכאות אינו מן התורה. אולם הדבר אינו מוכרח... ומאידך י"ל שאפילו לשיטת הרמב"ן והטור יש איסור ערכאות מהתורה אפילו בזה"ז כהמום שסו"ס עדיין יש ב"ה דיינים לפי התורה בישראל וכל המעדיף דיין אחר על פני דייני התורה נחשב ככופר בתורה, וצ"ע.

ומסתבר לומר בזה, שאיסור ערכאות הוא איסור **יחסי**, התלוי ביחס שבין דייני התורה לבין הערכאות. כשההבדל ביניהם הוא רק **כמותי** האיסור אינו מן התורה. אך כשההבדל ביניהם הוא **מהותי** האיסור הוא מן התורה. ולפ"י יתכנו שלשה מצבים לפחות:

א. **דיינים סמוכים וערכאות הדיוטות**. כאן ההבדל הוא **מהותי**. הראשונים בלבד הם דיינים המצווים לדון עפ"י התורה ואילו האחרונים פסולים לגמרי. והאיסור יהיה מן התורה כמבואר במס' גיעין פח, א.

ב. **דיינים שאינם סמוכים וערכאות הדיוטות**, כגון בזה"ז שההבדל הוא כמותי שאלו יודעים ואלו אינם יודעים, והאיסור הוא רק **מדרבנן**.

ג. **דיינים שאינם סמוכים וערכאות גויים**, כאן שוב ההבדל הוא **מהותי**. אמנם הדיינים אינם סמוכים אך לעומתם הערכאות הם גויים, לכן מסתבר שגם כאן האיסור יהיה מן התורה. ...

ומכאן נסיק אפשרות רביעית, שאף בה האיסור מהתורה: כשמדובר בהדיוטות המתנכרים לתורה באופן שיטתי ומעדיפים במוצהר דין נוכרי על פני דין תורה, איסור השפיטה בפניהם יהיה מן התורה. יתכן שהם עצמם, משום שהם תינוקות שנישבו, ולא גילו מעולם את המאור שבתורה, ולא יודעים כלל על קיומו של משפט התורה, אין כונתם למרוד בתורה בזדון. אך יהודי דתי היודע על קיומו של משפט התורה ועל

מציאותם של תלמידי חכמים יודעי דת ודין, ובכל זאת הוא מעדיף להישפט בפני הדיוטות אלו, שמחמת אונסם כופרים בתורה, נחשב למחרף ומגדף ולמרים יד בתורת משה, ואיסורו איסור חילול ה' **מדאורייתא** ודינו כהולך לערכאות של **נכרים**.

ו. חזוק סמכותו של השפוט התורני
יש הסבורים שניתן להחליש את חומרת האיסור ע"י הכנסת סעיפים, הלקוחים מהשולחן הערוך, לתוך מסגרת החוקים הנוכרית, המתקבלת ע"י הכנסת. ואומנם מסתבר שכל סעיף מהשו"ע הבא במקום סעיף נכרי ממעט במדה ידועה את ההעזה של **הכפירה בכל**, המתנכרת למשפט התורה מכל וכל, והופכת אותה לפחות **למודה במקצת**. אולם מן הראוי להדגיש שרושמו של תיקון זה הוא רק בתחילתו, שזוכר את מקורם של אותם סעיפים. אולם ברבות הימים, לאחר יישומו של החוק בחיי המעשה, נקנים גם סעיפים אלו בשינוי ע"י משפטים הדיוטות, המפרשים אותם עפ"י הרגלי חשיבתם ועולם מושגיהם השאלו ברובו מאמות העולם, ונמצא שגם סעיפים אלו עוטים לבוס נוכרי, מתבטלים ברוב, ודין מודה במקצת חוזר להיות כופר בכל.. אין דרך אחרת, למניעת חילול ה' וחשש עקירתו של המשפט התורני מנוף חיינו חלילה, אלא ע"י חיזוק סמכותו של השיפוט התורני, והשוואת מעמדו לפחות לזה של הנוכרי. ודבר זה חייב להעשות בשני מישורים: **במשור התחוקתי**, שהחוק יעניק לבתיה"ד הרבניים, ולרבנים בכל אתר ואתר, מעמד שוה לבתי המשפט החילוניים, בכח הוצאה לפועל ובהכרה ממלכתית מלאה. **ובמשור הציבורי**, שכל מי שכבוד ה', כבוד התורה וכבוד עם ישראל יקר בעיניו יפנה במידת האפשר לרב או לביה"ד הרבני בכל בעיה ממונית משפטית המתעוררת. ... רק כך יקויים בנו הכתוב: ואשיבה שופטך כבראשונה ויועצך כבתחילה אחרי כן יקרא לך עיר הציון קריה נאמנה. ציון במשפט תיפדה ושביה בצדקה. (ישעיהו א')

15. תחומין / כרך יג / פרופ' אליאב שוחטמן / מעמדם ההלכתי של בתי המשפט במדינת ישראל

ו. האם בכוחו של חוק הכנסת להתיר את האיסור לפנות לערכאות?... התשובה לשאלה זו, שלילית אף היא. כפי שזכר בראשית דברי, שאלת ההכרה ההלכתית בחקיקת הכנסת, כבר נדונה על ידי במקום אחר, ושם דנתי בשלושה עקרונות שמכוחם עשויה הכרה כזו להינתן: א- משפט המלך; ב- הכלל "דינא דמלכותא דינא"; ג- סמכות הציבור ונבחריו להתקין תקנות. הראיתי שם, שאין בכוחו של אף לא אחד מעקרונות אלו כדי לשמש בסיס לחקיקה של הכנסת הבאה לפגוע **בדיני איסור והיתר**.

אשר לסמכותה של הכנסת מכוח "משפט המלך": ציווי התורה המתייחס למלך ישראל הוא, שחלה עליו החובה "לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת החוקים האלה לעשותם... וכך כתב הרשב"ץ: מילתא פשיטא היא, שבכל דבר שיש בו איסור, אי אפשר לומר דינא דמלכותא דינא ולהתירו. דבענין ממון הוא דאמרינן הכי, אבל דבר שיש בו איסור, זה לא אמרו אדם מעולם... מאחר שפנייה לערכאות במקום שאפשר להתדיין בדיני ישראל היא **אסורה**, כאמור בדברינו לעיל, אין חוק הכנסת יכול להתירה.

ז. האם ההלכה שוללת כל הכרה שהיא מבתי המשפט?... לעניות דעתי, התשובה לשאלה האמורה היא שלילית לחלוטין. המשמעות הנודעת לקביעה הנ"ל אינה אלא זאת, שבתחום המשפט הפרטי - יהודי הרוצה עצמו מחוייב לדין תורה, חייב לפנות בעת הצורך לבית דין הפועל על פי דין תורה, וזאת כאשר הדבר בידו. ואולם, אין לומר שבשל מחוייבותו של ציבור היהודים שומרי תורה ומצוות לדין תורה, שולל הדין היהודי את ההכרה ההלכתית ממערכת בתי המשפט של המדינה מכל וכל, וזאת מן הטעמים שיתבאר להלן.

דומה בעיניי, שמסקנה בדבר מעמדם ההלכתי של בתי המשפט של המדינה ניתן להסיק מתשובת הרשב"ש... מכאן, שמי שהתקנה נתקבלה לדעתו, הרי היא **מחייבת** אותו... ביחס למי שהמינוי נעשה **על דעתו** - היא המינוי **תקף**, בדומה למה שכתב הרשב"ש ביחס לבחירת דיין פסול במקום שאין בו "אדם חשוב", שאז הבחירה מחייבת רק את מי שהיא נעשתה על דעתו. אם נכון לפרש כך את דעת הרשב"ש, הרי שלפנינו דרך הלכתית לביסוס ההכרה במערכת בתי המשפט של מדינת ישראל, הגם שאין היא דנה דין תורה...
לכך יש להוסיף עוד ולומר: על פי המצב השורר כיום, אין רוב הציבור היהודי במדינה רוצה בהשתתות חוקי מדינת ישראל על דין תורה, וממילא גם אינו רוצה בבתי משפט שידונו על פי דין תורה. **במצב דברים זה, לא יתכן שההלכה היהודית תימנע הכרה כלשהי ממוסד שיפוט**

שאינו דן דין תורה, משום שאז התוצאה תהיה השתרותה של אנרכיה בחברה. לענין זה יפה כתב הרב הראשי, הרב ב"צ מאיר חי עוזיאל, ביחס לדעה השוללת החלה כלשהי של הכלל "דינא דמלכותא דינא" על מלכות ישראל:
שאם כן [=שכלל זה לא יחול במדינת ישראל], בזמננו זה איך תתקיים מדינת ישראל, אם אין דינא דמלכותא דינא מחייבת את כל איש ואשה מישראל בחוקי המדינה להטלת מסים או דיני עונשים? ואין להעלות על הדעת שמדינת ישראל תהיה רשות ולא חובה ואיש הישר בעיניו יעשה...

2. תחומים מותרים: כאן יש להזכיר גם את דבריו של הראש"צ, הרב מרדכי אליהו, שכתב, כי "יש תחומים בהם אפשר ומותר לפנות למערכת השלטונית-משפטית. כך הוא ביחס לגבית שטרות, שאנו בעצם פונים להוצאה לפועל, שהוא הזרוע היחידה המבצעת את הגביה."

4. התחום הפלילי: ואולם, בזמן הזה, לא רק בית דין מוסמך לענוש; בהמשך ההלכה הנוכרת, מוסיף הרמ"א וכותב: "וכן נוהגין בכל מקום שטובי העיר בעיר כבית דין הגדול, ומכין ועונשין והפקרן הפקר כפי המנהג. אף על פי שיש חולקין, וסבירא להו דאין כח ביד טובי העיר באלה רק להכריח הציבור במה שהיה מנהג מקדם, או שקבלו עליהם מדעת כולם. אבל אין רשאי לשנות דבר במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי, או להפקיע ממון שלא מדעת כולם. מכל מקום הולכין אחר מנהג העיר, וכל שכן אם קבלום עליהם לכל דבר. וכן נראה לי." הרי, שלא רק בית דין המורכב ממומחים רשאי לדון בפלילים, אלא גם טובי העיר, שהם הממונים מטעם הציבור, מוסמכים לכך. על בסיס סמכות זו מצאנו שיפוט בענייני פלילים במקומות ובזמנים שונים, 93 ואין איפוא מניעה שגם במציאות הישראלית דהיום יקבל על עצמו הציבור סמכות שאינה בית דין.

אכן, קבלת הציבור בעניין זה - כמו בעניינים אחרים - טעונה אישורו של "אדם חשוב", והשאלה הנשאלת היא: האם הסכימו חכמי ההלכה שבדורנו להפקדת סמכות הענישה בידי בתי המשפט מכוח חקיקת הכנסת?

לעניות דעתי, התשובה לשאלה זו היא חיובית. עוד לפני קום המדינה כתב הרב שלמה גורן, לימים הרב הראשי לישראל, את הדברים הבאים: אף על פי שכתב הרמ"א בסימן לז סעיף כב: "טובי הקהל הממונים לעסוק בצרכי רבים או יחידים הרי הם כדדיינים ואסורים להושיב ביניהם מי שפסול לדון משום רשעה", אינו אלא כשלא קיבלו עליהם הציבור במפורש כדדיינים. אבל כל שמתמנה כשופט על פי הסכמה מפורשת של הציבור, דינו כדין לכל דבר כמו שנתבאר... גם ביחס למשפטים פליליים אין קושי רב, למרות שאין בכוחנו לכונן אדם יחיד לקבל עליו שופטים או עדים פסולים בעבירות פליליות, שיש עליהן עונשי גוף, הרי מפורש בשולחן-ערוך חושן-משפט סימן ב, שטובי העיר בעיר כבית-דין הגדול הם נחשבים, ומכין ועונשין כל דיני עונש, אפילו אין בדבר ראייה גמורה. "שאין צריך עדים והתראה אלא לדון בדין תורה, אבל מי שעובר על תיקוני המדינה יכולים לעשות כפי צורך השעה"... בתוקף סמכות זאת לציבור אפשר לחוקק חוקים ולקבוע עונשים על עבירות פליליות עם עונשי מאסר וכדומה, כפי ראות עיני הדיינים או המחוקקים למען הסדר הציבורי.

ואם ישאל השואל: שמא לאחר קום המדינה הועלתה התביעה, שגם השיפוט בענייני פלילים יימסר לשיפוטם של בתי דין הדנים דין תורה, כשם שעלתה התביעה בענייני ממונות? על כך שומעים אנו מפי הרב הראשי, הראי"ה הרצוג, את הדברים המפורשים הבאים:

... ואולם בכינוס הרבנים בתל אביב בראשותי, הביעו הרבנים כולם דעתם שאינם רוצים כלל לדון עונשי גוף או אפילו עונשי מאסר. וגם בימי ועד ד' ארצות היו הז' טובי העיר מטילים מסים ומענישים את הסרבנים, ולא בתי הדין של הרבנים.

וכן הביעו רבים מרבני ישראל את דעתם... וממילא כל מה שמחוקקת הכנסת בתחום זה הינו בעל תוקף מבחינת ההלכה, ובתי המשפט הפועלים מכוח אותם חוקים נהנים מהכרה הלכתית מלאה בפעולותיהם...
2. הצורך בתקנות....

16. בית הלל <http://upload.kipa.co.il/media-upload/beitHilel/18925573-992015.PDF>

חברי בית המדרש נחלקו בשאלה אם הרב נריה והרב גורן התייחסו בפתח היתרם רק לבתי המשפט שידונו על פי דין תורה, או שמא גם לבתי המשפט הישראליים במתכונתם הנוכחית.

סיכום: בתי המשפט הישראליים עומדים כיום על משמר החוק והסדר במדינה, ואלמלא מוראם איש את רעהו חיים בלעו. בדיני ממונות ובשאר תביעות אזרחיות שבין אדם לחברו ראוי לפנות לכתחילה לבית דין הפועל לפי משפט התורה. בתי הדין המכירים בדיני המדינה ומוצאים דרכים להביא את משפט התורה להכרעה בדינים עכשוויים – הם המומלצים להידון לפנייהם. יש אומרים שמי שסבור כי זכויותיו הצודקות יישמרו טוב יותר בבית המשפט הפועל לפי החוק הישראלי, רשאי לתבוע את זכויותיו בערכאה זו. כך במקרים שבהם משפט המדינה עוסק בתחומים שדין תורה לא טיפל בהם, למשל חוקי המדינה שנועדו לתת תוקף למנהג מקובל ולסדר את החברה ולייצבה, כמו דיני פיצויים התלויים באומדנה ותביעות הנובעות מחוק הגנת הצרכן – בהם מותר לכתחילה להידון לפני בתי המשפט.

17. תחומין / כרך ל / הרב אשר וייס / גדרי היתר לפנות לערכאות

ובניד"ד נראה דאף אם קופת החולים תסכים להתדיין בבני"ד, חברת הביטוח שעליה מוטל לשלם בפועל את תשלומי הפיצוי על רשלנות רפואית לא תסכים לקבל את עולו של בית הדין, והיא תערער על פסק הבני"ד. וכיון שאין בידינו לאפשר לניזוק לממש את זכותו, יש לאפשר לו לעשות כן בערכאות....

עוד יש לציין בזה, דבאמת בני"ד אין התחייבות ברורה על סכום מסויים, אלא שדרכו של השופט להפעיל שיקול דעת שרירותי בבואו לקבוע את גובה הפיצוי. לבית הדין האמון על אמת המידה של אמת וצדק בשכל התורה אין כלים להשית באופן שרירותי סכום גבוה לתשלום, דהלא אין אנו דנים דיני חבלות בזה"ז, ואין כאן נזק ממוני ברור ומוגדר, אלא צער ועוגמת נפש נוראים מאד, ופגיעה בלתי הפיכה בבריאותו של המתדיין. על כל אלה אין בידינו להשית תשלום, וגם אין מפתח מסויים ומוגדר במשפט הערכאות שעל פיו נוכל לקבוע אמת מידה לתשלום.

ה. דינא דמלכותא

ונראה עיקר בסוגיה זו, דיש זכות לפיצוי מצד דינא דמלכותא דינא, ונראה ברור להלכה דבניד"ד אכן דינא דמלכותא דינא... ולעני"ד גם בניד"ד הוי כתקנה גדולה, דאטו יעלה על הדעת שרופא יתשלם במילוי תפקידו ואדם יפגע בכל אבריו ולא יתן את הדין! והלא גם בזמננו מצוין אנו לעמוד על משמר הצדק ולהגן על החלשים מפני בעלי הזרוע. וכבר כתב מהרש"ל (יש"ש ב"ק פ"ו סי' יד) דכל כהאי גוונא הוי דינא דמלכותא דין, "דאם לא כן לא תעמוד הארץ ותהרס"...
מכל מקום בני"ד נראה ברור לפי דברי החת"ס דיש תוקף לדיני המלכות, דהלא אף לפי תורתנו הקדושה ראוי לפצותו כמבואר. ואף בגרמא יש חיוב לצאת ידי ידי שמים. והתקנה חשובה עד למאוד, ואין דין המלכות בזה מתנגד למה שמפורש בתורה, וזה פשוט....

אמנם כתב החזון-איש (שם) שבכל הענינים שבין אדם לחברו יש לעולם לנהוג לפי דין תורה ולא לפי דיניהם, והדברים ברורים לכל מביני דעת תורה וההולכים לאורה; אך מ"מ נראה דכיון דלא עסקינן בדין ודברים שבין פלוני לאלמוני כאשר שניהם מתהלכים לתומם בצל התורה, אלא בדין שבין היחיד לגוף ציבורי ממשלתי שמתנהל לפי חוקי המדינה ולא לפי חוקי התורה, יש לדון לפי דינא דמלכותא, כיון דמעיקר ההלכה דינא דמלכותא דינא בנידון דידן. וכיון שאין ביד בית דין לקבוע בזה מסמרות, ואין החייבים כפופים לדעת תורה, יש להתיר למי שנפגע לפנות לערכאות.